

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Γ΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

Κείμενο 1

Λογοτεχνία και κριτική, οι δίδυμες αδελφές

Το ακόλουθο κείμενο αποτελεί απόσπασμα από ανακοίνωση του ποιητή Τίτου Πατρίκιου σε Συνέδριο που οργανώθηκε από το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του ΕΚΠΑ και το Κέντρο Έρευνας Επιστήμης και Εκπαίδευσης (Κ.Ε.ΕΠ.ΕΚ.). Βλ. Άντα Κατσιίκη-Γκίβαλου (επιμ.), Η Λογοτεχνία Σήμερα: Όψεις, Αναθεωρήσεις, Προοπτικές, Πρακτικά Συνεδρίου, Αθήνα 29, 30 Νοεμβρίου-1 Δεκεμβρίου 2002, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2004, σ. 35.

Οτιδήποτε και αν αρχίσει να γράφει ο οποιοσδήποτε άνθρωπος, ακόμα και το πιο απλό κείμενο που γίνεται, αντιμετωπίζει αμέσως ένα πρόβλημα, έστω και αν δεν το συνειδητοποιεί πάντα: το πρόβλημα το ποια λέξη να διαλέξει, σε ποια θέση να την τοποθετήσει, ποια φράση να επεκτείνει και ποια να συντομεύσει, ακόμα και τι τελικά να αφήσει και τι να αφαιρέσει. Βέβαια στην περίπτωση ενός απλού κειμένου, θα έλεγα κειμένου ενός επιπέδου, η λύση συνήθως βρίσκεται γρήγορα, το πρόβλημα ξεπερνιέται άνετα και το γραφτό φτάνει απρόσκοπτα στο τέλος του.

Όταν όμως κάποιος καταπιάνεται με το γράψιμο ενός κειμένου με περισσότερα επίπεδα, τα οποία συσχετίζονται και αλληλοδιαπλέκονται, όταν θέλει μέσα απ' αυτά τα επίπεδα γραφής να αναπτύξει σκέψεις, να καταθέσει συγκινήσεις, να εκφράσει αισθήσεις, τότε το παραπάνω πρόβλημα εμφανίζεται πιο έντονα, συνειδητοποιείται βασανιστικά, επιλύεται πολύ πιο δύσκολα – αν και όταν επιλύεται- οπότε και η γραφή προχωρεί έχοντας να υπερβεί διαδοχικά εμπόδια όσο να φτάσει σε κάποιο τέλος, σε κάποιο τελείωμα, αν κατορθώσει να φτάσει.

Βέβαια τις δυσκολίες, μικρότερες ή μεγαλύτερες, του γραψίματος τις γνωρίζουμε όλοι, και μάλιστα όλοι όσοι βρισκόμαστε σ' αυτήν την αίθουσα, γιατί όλοι, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο είμαστε άνθρωποι της γραφής. Εδώ όμως θα ήθελα να τονίσω ότι και στη μια και στην άλλη περίπτωση το γράψιμο προχωρεί μέσα από τη διαδικασία ενός συνεχούς ξεδιαλέγματος, μιας συνεχούς επιλογής. Να σταθώ όμως για λίγο σ' αυτές τις δύο περιπτώσεις.

Στην πρώτη, την περίπτωση του κειμένου ενός επιπέδου, εκείνον που το γράφει, είτε επειδή του το επιβάλλει κάποια εξουσιαστική αρχή ή θεσμός, είτε επειδή του το υπαγορεύει κάποιος με αυθεντία, είτε ακόμα επειδή του το υποβάλλει ο ίδιος του ο εαυτός, θα τον αποκαλούσα απλώς γραφέα.

Ενώ στη δεύτερη περίπτωση, εκείνον που γράφει ένα κείμενο με πολλαπλά επίπεδα, που δεν προβαίνει στην απλή αποτύπωση ήδη διαμορφωμένων πραγμάτων, αλλά επιχειρεί να τα συλλάβει στην κίνησή τους μέσα από το φίλτρο όσο το δυνατό περισσότερων υποκειμένων, ανασυνθέτοντάς

τα όμως μέσα από το δικό του φίλτρο και τελικά τα προτείνει στους άλλους, κάνοντάς τους συναναγνώστες, συνταξιδιώτες, συνενόχους, θα τον έλεγα, όπως άλλωστε τον έχει ονοματίσει η γλώσσας μας, [...], συγγραφέα.

Ας ξανάρθω τώρα σ' αυτό που τόνισα πιο πάνω, στη διαδικασία του συνεχούς ξεδιαλέγματος, που συνοδεύει το γράψιμο από τη στιγμή της γέννησής του. Αλλά όπως ξέρουμε όλοι, η αρχική σημασία της λέξης κρίση είναι ακριβώς ο διαχωρισμός, το ξεδιάλεγμα, η επιλογή, ενώ η αμέσως επόμενη σημασία της (κατά τα λεξικά) είναι η εκτίμηση, η απόφαση. Όπως από την άλλη μεριά, η αρχική σημασία της λέξης κριτική είναι η ιδιότητα του διακρίνειν, για να πάρει κατόπιν για τα φιλολογικά έργα (και στη συνέχεια για κάθε είδους έργο) τη σημασία της συστηματικής εκφοράς κρίσεων και αποφάνσεων περί του έργου.

Έτσι θα έλεγα, σχηματοποιώντας λίγο, πως η μονοεπίπεδη γραφή του γραφέα ακολουθείται από την κρίση που γεννιέται σχεδόν ταυτόχρονα μαζί της. Και πως η πολυεπίπεδη συγγραφή του συγγραφέα ακολουθείται από τη συστηματική αυτή κρίση, που είναι η κριτική, η οποία επίσης γεννιέται σχεδόν ταυτόχρονα μαζί της. [...]

Κείμενο 2

Τι είναι συγγραφέας;

Το ακόλουθο συντομευμένο άρθρο της Κατερίνας Σχινά έχει δημοσιευθεί στο ηλεκτρονικό περιοδικό Ο Αναγνώστης (ανακτήθηκε στις 27.08.2022).

Η κοινωνιολόγος της τέχνης και ερευνήτρια στο γαλλικό Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών Nathalie Heinich εξέδωσε το βιβλίο «Être écrivain»,¹ με το οποίο αποσκοπούσε να κατανοήσει τη διαδικασία μέσω της οποίας παγιώνεται η συγγραφική ιδιότητα, μιλώντας με δεκάδες δημιουργών, την ανωνυμία των οποίων διαφύλαξε σχολαστικά. Βέβαια, όπως ομολογούσε και η ίδια, ένα ερωτηματολόγιο δεν αρκεί για να διεισδύσει κανείς στο μυστήριο της δημιουργίας· και παρά την φιλοδοξία της «να αναλύσει τα συστατικά αυτής της τόσο ιδιαίτερης ενασχόλησης» τα συμπεράσματά της δεν ήταν ιδιαιτέρως πρωτότυπα. Η συγγραφική ιδιότητα, έγραφε, αποκτάται μέσω μιας διπλής κίνησης που αρχίζει ως «αναρρίχηση στην μοναδικότητα», για να ολοκληρωθεί ως «αναρρίχηση στην αντικειμενικότητα». Ο συγγραφέας επιδιώκει να ξεχωρίσει, όχι μόνο απ' όλους τους άλλους, αλλά κυρίως από τους ομότεχνούς του: «Ο δημιουργός πρέπει να είναι όχι μόνο πρωτότυπος και ανανεωτής, αλλά και “ο μόνος”», σημείωνε· κι ακόμη: «Η μοναξιά του συγγραφέα πρέπει να έρθει αντιμέτωπη με την αναγνώριση του κοινού, με τη δημοσίευση, τη φήμη ή την υστεροφημία – τότε επέρχεται ό, τι ονομάζω “αναρρίχηση στην αντικειμενικότητα”».

¹ «Είμαι συγγραφέας».

Ωστόσο, παρά την ρευστότητα του βιβλίου και την αδυναμία του να απαντήσει στο ερώτημα «τι σημαίνει να είσαι συγγραφέας» η «περιγραφική κοινωνιολογία» της Heinich, προσφέρει ένα ενδιαφέρον πορτρέτο του σύγχρονου λογοτέχνη. Από τον «επιτυχημένο μυθιστοριογράφο» που δηλώνει «η ποίηση; μα με τους όρους της αγοράς είναι καταστροφή!» ως τον «ρομαντικό» («οι συγγραφείς είναι πλάσματα θαυμαστά»), τον «μυστικιστή» («το να είσαι συγγραφέας είναι για μένα μια πνευματική συνθήκη, ανεξάρτητα από τα βιβλία που παράγεις») και τον «πολυγράφο» («ένας συγγραφέας δεν μπορεί να αρκείται στην αόριστη, την ιδανική ιδιότητα του “καλλιτέχνη”: πρέπει να είναι ένας επαγγελματίας της γραφής. Η συγγραφή είναι επάγγελμα») οι λογοτέχνες που απάντησαν στις ερωτήσεις της Heinich εμφανίζουν τα πιο διαφορετικά πρόσωπα, τις πιο διαφορετικές απόψεις. Σε ένα σημείο μονάχα συγκλίνουν: στο ότι με δυσκολία θα αυτοπροσδιορίζονταν ως συγγραφείς. Ίσως γιατί η θλίψη (και η αυτοαμφισβήτηση) αρχίζει, όταν στο λογοτεχνικό έργο μπει η τελευταία τελεία.

Κείμενο 3

Έλληνες Ποητές

Το ακόλουθο ποίημα του Κώστα Μόντη (1914-2004) προέρχεται από τη συλλογή Ποίηση του Κώστα Μόντη (1962).

Ελάχιστοι μας διαβάζουν,
ελάχιστοι ξέρουν τη γλώσσα μας,
μένουμε αδικαίωτοι κι αχειροκρότητοι
σ' αυτή τη μακρινή γωνιά,
όμως αντισταθμίζει που γράφουμε Ελληνικά.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Ποια είναι η διπλή ιδιότητα του συγγραφέα (μονάδες 10) και ποιο το άγχος του (μονάδες 5), σύμφωνα με το Κείμενο 2; Να απαντήσεις σε μία παράγραφο 50-60 λέξεων.

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Το Κείμενο 1 συνιστά ανακοίνωση σε επιστημονικό συνέδριο. Να εντοπίσεις δύο γλωσσικές επιλογές που επιβεβαιώνουν την παραπάνω θέση, παραθέτοντας τα αντίστοιχα χωρία (μονάδες 4), και να εξηγήσεις την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητά τους (μονάδες 6).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

α. Στην τρίτη, τέταρτη και πέμπτη παράγραφο του Κειμένου 1 («Βέβαια τις δυσκολίες... συγγραφέα») παρατηρούμε ότι η διαίρεση, η αντίθεση και ο ορισμός χρησιμοποιούνται ως τρόποι οργάνωσης και ενίσχυσης της αλληλουχίας των νοημάτων. Ποια είναι η έννοια που διαιρείται (μονάδες 2), ποιες αντίστοιχα αυτές που παρουσιάζονται αντιθετικά (μονάδες 2) και ποιες αυτές που ορίζονται (μονάδες 2);

β. «η γραφή προχωρεί έχοντας να υπερβεί διαδοχικά εμπόδια» (Κείμενο 1), «Σε ένα σημείο μονάχα συγκλίνουν» (Κείμενο 2): Να αντικαταστήσεις καθεμιά από τις παραπάνω υπογραμμισμένες λέξεις με μία συνώνυμη λέξη ή φράση, ώστε το ύφος λόγου να γίνει ανεπίσημο (μονάδες 4).

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις τη στάση του ποιητικού υποκειμένου απέναντι στην ελληνική γλώσσα στο Κείμενο 3, αξιοποιώντας τρεις κειμενικούς δείκτες. Συμφωνείς ή διαφωνείς μαζί του και γιατί; Να απαντήσεις σ' ένα κείμενο 150-200 λέξεων.

Μονάδες 15